

Kitap İncelemesi
Book Review

DOI:
10.56075/egemiadergisi.
1591537

Alınış tarihi (Received):
26.11.2024

Kabul tarihi (Accepted):
09.02.2025

Sorumlu Yazar:
Ersel KİRAZ
ersel.kiraz@btu.edu.tr

Kaynak Gösterimi:
Kiraz, E., (2025). Sahte
Haber Psikolojisi: Sahte
Haberlerin Kabulü,
Paylaşılması ve
Düzeltilmesi. Egemia Ege
Üniversitesi İletişim
Fakültesi Medya ve
İletişim Araştırmaları
Hakemli E-Dergisi, (15),
23-31.

SAHTE HABER PSİKOLOJİSİ: SAHTE HABERLERİN KABULÜ, PAYLAŞILMASI VE DÜZELTİLMESİ¹

Ersel KİRAZ²

ÖZ

The Psychology of Fake News: Accepting, Sharing, and Correcting Misinformation başlıklı eser, sahte haberlerin bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini psikolojik bir perspektifle ele almaktadır. Kitap, sahte haberlerin kabul edilme nedenlerini, paylaşım süreçlerini ve yanlış bilgilerin nasıl düzeltilebileceğini inceleyen kapsamlı bir çalışma sunmaktadır. Rainer Greifeneder, Mariela Jaffe, Eryn Newman ve Norbert Schwarz'ın katkılarıyla hazırlanan bu eser, günümüz dijital çağında bilgi kirliliğinin yayılımını anlamak ve çözüm yolları geliştirmek adına hem akademik hem de uygulamalı bir rehber niteliğindedir. İnceleme, kitabın bireylerin bilişsel süreçlerine odaklanarak yanıltıcı bilgilere karşı savunma mekanizmaları geliştirme önerilerini ve bilimsel temellerini detaylı bir şekilde irdellemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sahte Haber, Bilişsel Önyargı, Bilgi Kirliliği, Sosyal Medya, Eleştirel Düşünme

THE PSYCHOLOGY OF FAKE NEWS: ACCEPTING, SHARING, AND CORRECTING MISINFORMATION

ABSTRACT

The Psychology of Fake News: Accepting, Sharing, and Correcting Misinformation explores the psychological mechanisms behind the acceptance, dissemination, and rectification of fake news. Written by Rainer Greifeneder, Mariela Jaffe, Eryn Newman, and Norbert Schwarz, the book provides a comprehensive analysis of how cognitive biases, social dynamics, and media environments contribute to the spread of misinformation. It delves into the reasons individuals accept false information, the motivations behind sharing such content, and strategies for correcting inaccuracies effectively. By combining theoretical insights with practical recommendations, the book serves as a valuable resource for understanding and combating the pervasive issue of misinformation in the digital age.

Keywords: Fake News, Cognitive Bias, Information Pollution, Social Media, Critical Thinking

¹ Rainer Greifeneder vd., Routledge, s.310

² Arş. Gör. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi, 0000-0002-7627-998X, ersel.kiraz@btu.edu.tr

GİRİŞ

Dijital platformların bilgi yayılımını domine ettiği bir çağda, sahte haberlerin yaygınlığı toplumlar için en acil sorunlardan biri haline gelmiştir. Rainer Greifeneder, Mariela Jaffe, Eryn Newman ve Norbert Schwarz tarafından kaleme alınan *The Psychology of Fake News: Accepting, Sharing, and Correcting Misinformation*, bu olguyu psikolojik bir perspektifle ele alan kapsamlı bir çalışmadır. Kitap, sahte haberlerin kabulü ve yayılımını etkileyen bilişsel, sosyal ve çevresel faktörleri araştırırken, bu etkilerin nasıl azaltılabileceğine dair stratejiler sunmaktadır.

Genellikle kamuoyunu yanıltma ya da manipüle etme amacı taşıyan sahte haberler, hızlı teknolojik ilerlemeler ve medya üretiminin demokratikleşmesiyle şekillenen bir bilgi ekosisteminde güç kazanmaktadır. Bireysel biliş ile toplumsal yapılar arasındaki bu karmaşık etkileşim, yanlış bilgilere karşı savunmasız bir zemin oluşturmakta ve bu kitap tam da bu noktada çözüm önerileri geliştirmektedir. Kitap akademisyenlerimiz yanı sıra iletişim fakültelerinde okuyan öğrencilerimiz için bir rehber niteliğindedir.

THE PSYCHOLOGY OF FAKE NEWS: ACCEPTING, SHARING, AND CORRECTING MISINFORMATION: BİR KİTAP İNCELEMESİ

21. yüzyılın bilgi çağı, toplumlara bilgiye kolay erişim imkânı sunarken aynı zamanda yanlış bilgilendirme ve dezenformasyon sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Özellikle dijital medyanın ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla, sahte haberler yalnızca bireylerin inanç ve algılarını değil, aynı zamanda toplumsal yapıları, siyaseti ve güven ilişkilerini de derinden etkileyen bir güç haline gelmektedir. Sahte haberlerin yalnızca yayılması değil, aynı zamanda bu haberlerin kabul edilmesi, paylaşılması ve yanlış bilginin düzeltilmesi süreci de incelenmesi gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkarmaktadır.

"The Psychology of Fake News: Accepting, Sharing, and Correcting Misinformation" adlı bu çalışma bu karmaşık ve güncel sorunu psikolojik bir perspektifle ele almaktadır. Kitap, sahte haberlerin nasıl yayıldığını, bireylerin bu haberlere neden inandığını ve bu haberlerin toplumsal düzeyde nasıl düzeltilebileceğini anlamaya yönelik bilimsel bir çerçeve sunmaktadır. Ayrıca eser, sahte haberlerin sosyal medyanın algoritmik yapıları içinde nasıl beslendiğini ve insanların inanç sistemlerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Kitabın yazarları Rainer Greifeneder, Mariela E. Jaffé, Eryn J. Newman ve Norbert Schwarz, sahte haber olgusunu farklı psikolojik süreçler üzerinden incelemektedir. Bu bağlamda, kitabın temel soruları şunlar diyebiliriz: İnsanlar sahte haberleri neden kabul eder?

Bu haberler sosyal medyada nasıl bu kadar hızlı yayılır? Yanlış bilgiyi düzeltmek mümkün mü, yoksa yanlış bilgi bireylerin zihninde kalıcı bir iz mi bırakır? Kitap, sahte haberler konusundaki en güncel araştırmaları, teorik yaklaşımları ve pratik çözümleri bir araya getirerek, bu olguyu anlamak ve mücadele etmek isteyen okuyucular için önemli bir rehberlik sunmaktadır. Hem akademik çevrelere hem de kamuoyuna yönelik olan bu eser, iletişim bilimleri, psikoloji, siyaset bilimi ve medya çalışmaları alanlarına değerli katkılar sağlamaktadır.

Kitap, sahte haberlerin psikolojik etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almakta fakat bazı eksiklikler dikkat çekmektedir. Özellikle, farklı kültürlerde sahte haberlerin etkilerine daha fazla yer verilmesi, disiplinler arası bir bakış açısı kazandırabilirdi. Kitabın pratik öneriler kısmı yeterince derinlikli değil; medya okuryazarlığı ve eğitimle ilgili daha somut ve uygulanabilir çözümler sunulabilirdi. Ayrıca, metinde tekrarlara rastlanması okuyucunun ilgisini azaltabilir ve kitabın akıcılığını etkileyebilir. Akademik bir üslup kullanması anlaşılabilir olsa da dilin sadeleştirilmesi kitabın daha geniş bir kitleye hitap etmesini sağlayabilirdi.

Yazım ve imla hataları açısından kitap detaylıca incelenmelidir. Ne var ki, böyle bir eser için bu tür hatalar ciddi bir olumsuzluk oluşturabilir. Özellikle noktalama işaretlerinin eksik veya hatalı kullanımı, yanlış yazılmış kelimeler ve referans gösterimindeki yanlışlıklar, eserin bilimsel değerini zedelemektedir. Ek olarak, bazı argümanların daha fazla veriyle desteklenmesi ve sosyal medya algoritmalarının ya da siyasetin sahte haberlerin yayılmasındaki rolünün daha kapsamlı bir şekilde ele alınması eserin metodolojik derinliğini artırabilirdi. Bu eksikliklere rağmen, kitap sahte haberler konusuna dair önemli bir kaynak diyebiliriz.

Kitabın birinci bölümü Rainer Greifeneder, Mariela E. Jaffé, Eryn J. Newman ve Norbert Schwarz tarafında kaleme alınmıştır. Yazarlar sahte haberlerin modern dünyadaki önemine odaklanmaktadır. Bölümde 2016 Brexit referandumu ve ABD başkanlık seçimleriyle birlikte “post-truth” teriminin yükselişi ve ardından “fake news” kavramının yaygınlaşması incelenmektedir. Yazarlara göre sahte haberler, yalnızca bireylerin görüşlerini değiştirmekle kalmamakta, aynı zamanda siyasi propaganda aracı olarak kullanılmaktadır. Donald Trump'ın sahte haber iddialarını medya organlarına karşı kullanması ve Alman AFD partisinin "Lügenpresse" (yalan basın) terimini yeniden canlandırması, bu durumun örneklerinden bazıları olarak sunulmaktadır.

Birinci bölüm aynı zamanda sahte haberlerin temel tanımını yapmakta ve dezenformasyon (zarar verme amaçlı yanlış bilgi), misenformasyon (zarar verme amacı gütmeyen yanlış bilgi) ve malenformasyon (doğru ama zararlı bilgi) gibi kavramları ele almaktadır. Yazarlar bölüm içerisinde sosyal medyanın yanlış bilgilerin yayılmasını

kolaylaştırdığını, bu durumun güvenilir bilgi kaynaklarının önünü kestiğini ve demokratik toplumsal yapıya zarar verdiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca, sahte haberlerin etkileri arasında bireylerin güvenini zedelemesi ve toplumları bölmesi gibi ciddi sonuçlar olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda bölüm içerisinde ekseriyetle sahte haberlerle mücadelede medyanın rolü, bireylerin bilgi değerlendirme süreçleri ve yeni sosyal normların gerekliliği tartışılmaktadır.

İkinci bölüm "Sahte Haber Sorunu Ne Kadar Kötü? Kamu Algılarında Temel Bilgilerin Rolü" başlığı altında Benjamin A. Lyons, Vittorio Merola ve Jason Reifler tarafından kaleme alınmıştır. Bölüm, sahte haberlerin modern toplumlar üzerindeki etkisini, 2016 ABD başkanlık seçimleri ve Brexit referandumu bağlamında ele almaktadır. Sosyal medyanın sahte haberlerin yayılmasında oynadığı rol ve bu durumun demokratik süreçleri nasıl etkilediği tartışılmaktadır. Yazarlar Facebook gibi platformların kullanıcı verilerini kötüye kullanarak yanlış bilginin hızla yayılmasına olanak sağlamasının, özellikle İngiltere Parlamentosu gibi kurumların dikkatinden kaçmadığını belirtmektedirler. Bölüm içerisinde sahte haberlerin genellikle yanlış bilgiyi yayma amacı taşıdığı ve bunu gerçek haber formatında sunduğu belirtilmektedir. Örnekler arasında Papa'nın Donald Trump'a desteği gibi tamamen uydurma haberlerin sosyal medyada milyonlarca kez paylaşılması da yer almaktadır.

Ne var ki bölümde sunulan araştırma verileri sahte haberlerin genel etkisinin popüler anlatılardan daha az olduğunu göstermektedir. Bölümde yer alan araştırma verilerine göre 2016 seçimleri sırasında ABD'li yetişkinlerin yalnızca %27'si sahte haber sitelerini ziyaret etmiş ve bu tür haberler toplam tüketilen haberlerin %2,6'sını oluşturmuştur. Ancak yazarlara göre, kamuoyu bu düşük oranlara rağmen sahte haberlere dair yüksek bir endişe taşımaktadır. Bu durum, insanların örnek olaylardan genelleme yapma eğilimleriyle açıklanmaktadır. Aynı zamanda, sahte haberlerin etkileri üzerine yapılan çalışmalar, verilen istatistiklerin insanların algılarını ve endişelerini artırabileceğini veya azaltabileceğini ortaya koymaktadır. Bu tür istatistikler, bireylerin sahte haberlerin yaygınlığını ve etkisini anlamasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bölüm ayrıca sahte haberlerin sadece politik bir sorun olmadığını, aynı zamanda eğitim düzeyi, yaş grupları ve sosyal kategorilere göre farklı algılandığını da vurgulamaktadır. Örneğin, Clinton destekçileri, Trump destekçilerinin daha fazla sahte haber tükettiğini düşünürken, Trump destekçileri ise tam tersini algılamaktadır. Ayrıca, akademik çalışmaların, sahte haberlerin seçim sonuçlarını değiştirme üzerindeki etkisinin düşük olduğunu ortaya koyduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte daha önceki bölümde olduğu gibi yanlış bilginin

genelde toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin altı çizilmekte ve bu tür sorunların ele alınmasında medya okuryazarlığı girişimlerinin önemine dikkat çekilmektedir.

Üçüncü bölüm Robert Ackland ve Karl Gwynn tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölüm, yanlış bilginin iki temel boyutunu ele alarak önemli bir katkı sunmaktadır. Bunlar: bilginin doğruluğunu belirleme yöntemleri ve bilginin doğruluğunun yayılma süreçleri üzerindeki etkisidir. Yazarlar, özellikle sosyal medyanın yanlış bilgi açısından önemine odaklanıyor ve bu platformların yanlış bilginin yaygınlığını, etkisini ve tanımlanmasını nasıl etkilediğini tartışıyor. Sosyal medya verilerinin ve hesaplamalı yöntemlerin, sahte haberlerin analizinde nasıl kullanıldığına dair güncel literatürü incelemeleri, bölümün bilimsel derinliğini de artırmaktadır.

Yazarların ampirik yaklaşımı, Avustralya'da 2017 yılında yayınlanan siyasi haberlerin doğruluğunu manuel olarak kontrol etmeye yönelik yeni bir yöntem geliştirmeleriyle dikkat çekmektedir. Bu yöntemin, haberlerin Twitter'daki yayılımını (retweetler aracılığıyla) ölçmek için kullanılması, bölümün hem teoriye hem de pratiğe katkı sağladığını göstermektedir. Erişim, hız ve genişlik gibi ölçütlere odaklanarak sosyal medyada bilgi yayılımının yapısını analiz etmeleri, sahte haberlerin yalnızca yayılma mekanizmalarını değil, aynı zamanda farklı aktörlerin bu süreçlerdeki rollerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ackland ve Gwynn, yanlış bilginin sosyal ağlarda nasıl yayıldığını ve bu yayılımın toplumsal süreçler üzerindeki potansiyel etkilerini tartışarak, araştırmacılar ve siyasiler için değerli bir rehberlik hizmeti sunmaktadır.

Dördüncü bölüm "Retracted Articles – The Scientific Version of Fake News" (Geri Çekilen Makaleler – Sahte Haberlerin Bilimsel Versiyonu) başlığı altında Judit Bar-Ilan ve Gali Halevi tarafından kaleme alınmıştır. Yazarlara göre bilimsel ilerlemenin temelinde önceki çalışmalar yer almaktadır. Yazarlara göre bilimsel dergiler, güvenilir ve doğrulanmış bilgi sunmayı amaçlamakta ve bu doğrultuda hakem değerlendirme süreci gibi araçlarla içeriğin özgün, güvenilir ve tekrarlanabilir olmasını sağlamaktadırlar. Bu bağlamda hakemler, makalelerin verilerini, analizlerini ve bulgularını tarafsız bir şekilde incelemektedirler. Ancak bu titiz süreçlere rağmen, çeşitli nedenlerle makaleler geri çekilebilmektedir. Özellikle idari hatalar veya yazım hataları nedeniyle geri çekilen makaleler düzeltildikten sonra yeniden yayımlanabilirken, veri sahteciliği, sonuç manipülasyonu ve etik ihlaller gibi ciddi nedenlerle geri çekilen makaleler, bilimsel güvenilirliğe ve topluma ciddi zararlar verebilmektedir.

Bölüm yazarları Ilan ve Halevi, bölüm içerisinde tıbbi ve biyomedikal alanda geri çekilen makalelerin toplum ve tıp camiası üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir. Örneğin,

sahte veya hatalı bilgiler içeren geri çekilmiş makaleler, sonraki araştırmaları etkileyerek hatalı yöntemlerin ve tedavilerin kullanılmasına yol açabilmektedir. Yazarlara göre Dr. Wakefield'in MMR aşısı³ ve otizm ilişkisine dair eksiklikler içeren çalışması, aşı karşıtlığını artırarak hastalıkların yayılmasına neden olmuştur. Benzer şekilde, tıbbi araştırmalarda sahte veriler ve etik ihlaller ciddi sağlık riskleri doğurabilmektedir. Bu nedenle, geri çekilen makalelerin uzun vadeli etkileri, özellikle sürekli alıntılanmaları ve yanlış bilgilerinin yayılması nedeniyle büyük bir endişe kaynağıdır.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde sahte haber ve sahte fotoğraf ilişkisi de ele alınmaktadır. Eryn J. Newman ve Lynn Zhang sahte haberlerin inandırıcılığını, genellikle iddiaların kanıtlanabilirliğinden çok, görsel unsurların dikkat çekiciliği ile ele almaktalar. Yazarlara göre 2016 yılında sosyal medyada yaygın olarak dolaşan "Ohio depolarında on binlerce sahte Clinton oyu bulundu" başlıklı haber, bu duruma örnek teşkil etmektedir. Haber tamamen uydurma olmasına rağmen, iddiayı desteklemek için kullanılan stok fotoğraf, insanların habere inanmasını kolaylaştırmıştır. Newman ve Zhang, benzer durumların iletişim stratejisi açısından mantıklı olduğunu, çünkü fotoğrafların dikkat çektiğini, anlamayı kolaylaştırdığını ve bilgilerin hatırlanma olasılığını artırdığını ifade etmektedir. Ancak yazarlar bu tür kanıtlayıcı olmayan görsellerin kullanılmasının daha sinsi bir etkisi olduğuna dikkat çekmektedir. Bunlar kullanılan görsellerin toplumun gerçekliğe dair algılarını ve inançlarını derinden etkilemesidir.

Newman ve Zhang, bu olgunun "doğruluk etkisi" (truthiness effect) olarak adlandırıldığını ve bu etkinin iddialarla ilişkili ancak doğrulayıcı olmayan görsellerin bile iddiaların doğru kabul edilmesine yol açtığını belirtmektedir. Araştırmalar, bu etkinin yalnızca anlık değil, birkaç gün boyunca etkili olduğunu ve genel bilgi, gelecekteki olay tahminleri ve toplumsal hafıza gibi birçok alanda yargıları etkileyebileceğini göstermektedir. Yazarlar, bu

³ Dr. Andrew Wakefield'in MMR (Measles, Mumps, Rubella – Kızamık, Kabakulak, Kızamıkçık) aşısı ile ilgili yaptığı tartışmalı çalışma, 1998 yılında The Lancet adlı prestijli bir tıp dergisinde yayımlanmış ve büyük bir skandalın başlangıcı olmuştur. Bu çalışmada Wakefield, MMR aşısının otizm ve bağırsak sorunları (özellikle ülseratif kolit) arasında bir bağlantı olabileceğini iddia etmiştir. Mezkûr çalışma, yalnızca 12 çocuk üzerinde yapılmış ve örneklem boyutunun küçüklüğü nedeniyle genellenebilir bilimsel bir sonuç üretmekten uzak olmasına rağmen, büyük bir tartışma yaratmıştır. İlerleyen yıllarda yapılan geniş kapsamlı araştırmalar, Wakefield'in iddialarını çürütmüş ve MMR aşısının otizmle hiçbir bağlantısının olmadığını kesin bir şekilde ortaya koymuştur (Taylor vd., 1999). Wakefield'in çalışmasının etik kuralları ihlal ettiği, verileri çarpıttığı ve çıkar çatışması içinde olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, Wakefield'in MMR aşısına alternatif bir aşı patenti için başvurduğu ve bu nedenle bilimsel tarafsızlığını kaybettiği kanıtlanmıştır (Deer, 2011). Wakefield'in tartışmalı çalışması, halk arasında aşılarla karşı güvensizlik yaratmış ve "aşı karşıtı hareketin" yayılmasına neden olmuştur. Bu durum, özellikle aşı oranlarının düştüğü bölgelerde kızamık gibi önlenemez hastalıkların yeniden salgınlara yol açmasına sebebiyet vermiştir. The Lancet, 2010 yılında bu makaleyi geri çekmiş ve Wakefield'in tıp lisansı etik ihlaller nedeniyle iptal edilmiştir (Godlee et al., 2011). Bilim dünyasında bu olay, yanlış bilginin sağlık politikaları üzerindeki olumsuz etkilerini ve bilimsel araştırmalarda etik kuralların önemini vurgulayan bir ders olarak görülmektedir.

fenomenin sahte haberler ve yanlış bilgi yayılımı bağlamında ciddi sonuçları olduğunu vurgulamaktadır. Fotoğraflar gibi kanıtlayıcı olmayan unsurlar, insanların inançlarını ve bilişlerini hızlı bir şekilde etkileyebilir ve bu durum, yanlış bilginin daha geniş kitleler üzerinde nasıl etkili olduğuna dair önemli bir ipucu sunmaktadır.

İlerleyen bölümlerde 2016 Brexit referandumu üzerinden, toplumun bilgiye dayalı bir karar vermek yerine, kimlik temelli bir yaklaşımı nasıl benimsediklerine odaklanılmaktadır. Bilgiye dayalı karar verme, AB'nin İngiltere'ye maliyeti, sağladığı faydalar ve alternatiflerin incelenmesi gibi karmaşık veri ve raporların değerlendirilmesini gerektirirken, kimlik temelli yaklaşım, “bize uygun olan” seçeneği sormaktan ibarettir. Bölüme göre bu tür bir çerçeveleme, insanların karmaşık bilgiler yerine, kültürel ve kimliksel simgeler aracılığıyla, “kalmak” ya da “çıkmaq” seçeneklerinden hangisinin İngiliz kimliğine daha uygun olduğunu düşünmelerine yol açmıştır. Bölüm, dezenformasyon kampanyalarının, konuları kimlik temelli sorulara dönüştürerek ve kültürel sembollerle çerçeveleyerek, insanları bu basit yargılara yönlendirme yöntemlerini analiz etmektedir. Brexit gibi terimler kullanılarak “çıkmaq” seçeneği kimlik açısından çekici hale getirilmiş ve alternatifler tercihler tehdit edici olarak sunulmuştur. Böylece, karar verme sürecinin yalnızca yanlış bilgiyle değil, kimlik temelli algı yönetimiyle şekillendiği vurgulanmaktadır.

Son bölüme geldiğimizde Jordan R. Axt, Mark J. Landau ve Aaron C. Kay'ın, “sahte haber” kavramını özetlediğini görüyoruz. Yazarlara göre sahte haber yalnızca yanlış bilgi yayma amacıyla oluşturulan haberleri değil, aynı zamanda güvenilir kaynaklardan gelen haberleri itibarsızlaştırma girişimlerini de içermektedir. Bu bağlamda, “sahte haber” atıfları, bireylerin medyada önyargı algısını şekillendirme ve gerçekliği yapılandırma biçimlerine dayanmaktadır. Örneğin, Kentucky Valisi Matt Bevin'in kendisi hakkında çıkan bir haberi “sahte haber” olarak nitelendirip, gazeteciyi itibarsızlaştırması, bu tür iddiaların nasıl bir savunma mekanizması olarak kullanıldığını göstermektedir.

Yazarlar, bu tür sahte haber atıflarının, bireylerin gerçekliği düzenli ve yapılandırılmış bir şekilde algılama ihtiyacını karşıladığını belirtmektedirler. Bu süreç, bireylerin karmaşık gerçeklikleri anlamlandırmasına yardımcı olurken, aynı zamanda bu algıyı tehdit eden bilgilere karşı bir savunma mekanizması sağlamaktadır. Bu bağlamda, atıfların, bireylerin dünya görüşlerini pekiştiren “nefarious” (kötücül) bir yapı sunduğunu savunmaktadırlar. Ayrıca, bu tür sahte haber iddialarının psikolojik işlevlerini inceleyen korelasyonel ve deneysel veriler sunarak, bu algıların nasıl oluştuğunu ve müdahale stratejilerinin nasıl geliştirilebileceğini

tartışmaktadırlar. Yazarların yaklaşımı, sahte haber iddialarını bireylerin önyargı algısını ve bilgiye karşı tutumlarını anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Sonuç olarak incelenen bu kitap sahte haberlerin dijital çağın en önemli sorunlarından biri haline geldiğini dengeli bir şekilde ortaya koymaktadır. Eser bu olguyu psikolojik bir perspektifle ele alarak bireylerin sahte haberleri kabul etme, paylaşma ve düzeltme süreçlerini kapsamlı bir şekilde incelemekte ve bilişsel önyargıların, sosyal normların ve medya ortamlarının sahte haberlerin yayılmasındaki rolünü teorik bir temel ve bilimsel kanıtlarla desteklemektedir. Bu bağlamda, eser hem akademik hem de pratik öneriler sunarak disiplinler arası bir yaklaşım sergilemektedir.

Kitabın en güçlü yönlerinden biri, sahte haberlerin bireysel bilişsel süreçler üzerindeki etkilerini ayrıntılı bir şekilde incelemesidir. Özellikle, insanların bilişsel önyargılarının (örneğin, onaylama yanlılığı) sahte haberlerin kabul edilmesindeki rolü kitabın ana temasını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, medya ortamlarındaki algoritmik dinamiklerin yanlış bilginin yayılımını nasıl hızlandırdığı ve insanların inanç sistemlerini nasıl şekillendirdiği de kitabın dikkat çekici konuları arasında yer almaktadır. Bu tür bir yaklaşım, sahte haberlerin yalnızca bireysel bir sorun olmadığını, aynı zamanda toplumsal güveni ve demokratik-siyasi süreçleri tehdit eden bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitap, sahte haberlerle mücadele yöntemleri konusunda pratik öneriler sunmasıyla da öne çıkmaktadır. Yazarlar, medya okuryazarlığının artırılmasını, eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini ve yanlış bilgilerin düzeltilmesi için sosyal normların devreye sokulmasını salık vermektedirler. Ne var ki kitabın bu bölümleri daha fazla detay gerektirmekte ve somut örneklerin eksikliği hissedilmektedir. Özellikle medya algoritmalarının düzenlenmesi veya bireysel eğitim programlarının tasarlanması gibi daha uygulanabilir çözümler eksik kalmıştır. Bunun yanı sıra, farklı kültürlerde sahte haberlerin etkilerinin yeterince ele alınmamış olması, kitabın küresel perspektifini sınırlayan bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, *The Psychology of Fake News: Accepting, Sharing, and Correcting Misinformation*, sahte haberlerin psikolojik, sosyal ve teknolojik boyutlarını bir araya getiren kapsamlı bir çalışmadır. Bu eser, sahte haberlerin bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini anlamak isteyen akademisyenler, gazetecilik öğrencileri ve medya çalışanları için değerli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Deer, B. (2011). The doctor who fooled the world: Andrew Wakefield's war on vaccines. Johns Hopkins University Press.

Greifeneder, R., Jaff  , M., Newman, E., & Schwarz, N. (Eds.). (2021). The psychology of fake news: Accepting, sharing, and correcting misinformation. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780429295379>

Godlee, F., Smith, J., & Marcovitch, H. (2011). Wakefield's article linking MMR vaccine and autism was fraudulent. *BMJ*, 342, c7452. <https://doi.org/10.1136/bmj.c7452>

Taylor, B., Miller, E., Farrington, C. P., Petropoulos, M. C., Favot-Mayaud, I., Li, J., & Waight, P. A. (1999). Autism and measles, mumps, and rubella vaccine: No epidemiological evidence for a causal association. *The Lancet*, 353(9169), 2026–2029.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(99\)01239-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(99)01239-8)

Wakefield, A. J., Murch, S. H., Anthony, A., Linnell, J., Casson, D. M., Malik, M., Berelowitz, M., Dhillon, A. P., Thomson, M. A., Harvey, P., Valentine, A., Davies, S. E., & Walker-Smith, J. A. (1998). Ileal-lymphoid-nodular hyperplasia, non-specific colitis, and pervasive developmental disorder in children. *The Lancet*, 351(9103), 637–641. (Makale geri  ekilmiřtir.) [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(97\)11096-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(97)11096-0)